

ultimi syllogismi. Ideò *dumtaxat* quia est attributum divinitatis, *neg. maj.* et quia infinitudo *logica* necessariò arguit etiam *physicam*, *conc. maj.* Infinitudo *logica* est infinitas possibilis, quæ eo ipso, quod possibilis sit, et *physicè* existere debet. Si enim perfectio existentia illi deficeret, infinita non esset. Ex eo autem, quod res sint possibles, minimè deducitur easdem existere: imò deducitur ipsas ab æterno non extitisse, eo quod tantum logicè æternæ sint.

53 Corol. Ex hactenus dictis spontè deducitur, *adæquatam* rerum possibilitatem, quæ et *intrinsecam*, atque *extrinsecam*, includit, statuendam esse in omnipotentia Dei, et concordia constitutivorum essentiam componentium.

CAPUT TERTIUM.

De generalibus entis affectionibus.

Generales entium affectiones illas vocant metaphysici, quæ cuilibet enti communes sunt: proprietates etiam *transcendentes* licet appellare, eò quod omnia entium genera pervadant, aut transcendant. Veteris scholæ Auctores has sex affectiones transcendentes posuerunt *Res, Ens, Verum, Bonum, Aliquid, Unum*; videlicet de omni, quod intra universitatem possibilium concipi potest, verè possunt sex hæc attributa prædicari, quod sit *res, ens, verum, bonum, aliquid, unum*. Parum de vocabulis solliciti, id tantum explicare debemus, quod ali-

quam notionem dilucidiorè continet. Manifestum quippe est, tria illa *res, ens, aliquid* pura putà vocabula esse, quæ idem met ferè significant, quin thesaurum metaphysicarum notionum adaugeant. Quare de veritate, bonitate, atque unitate entis tantum nobis dicendum erit.

§. I.

De veritate entis.

54 De veritate logica jam disseruimus alibi (Log. 139.): sermo hic nobis est de *veritate metaphysica*, per quam res verè est id, quod est; idcirco eam definire sic possumus: "conformitas entis cum sua essentia." Essentia autem omnes rerum possibilium *esse* quoddam logicum, sivè *intelligibile* habuerunt ab æternitate in mente divina, in qua ideæ *archetype* rerum omnium existebant, ac veluti in tabula (si ita loqui fas est) universitas rerum, ac futurorum omnium eventuum series repræsentabatur. Conformitas igitur uniuscujusque entis cum illa imagine archetypa ea omnia exhibente, quæ ab æterno veluti in tabula designabantur, veritas metaphysica dici etiam potest.

55 Corol. Omnia igitur entia veritatem transcendentalem habent; nempe verà sunt eo sensu, quo omnis res est id, quod est: sivè conformis est essentia, quæ in divina mente repræsentatur. Mendacium ipsum hoc sensu veritatem metaphysicam continet, ac verum est, ipsum *esse dictum suo objecto non conforme*.

56 Schol. Nonnulli veritatem entis in eo sitam esse ajunt, quod res sint cognoscibiles, ac respondeant notionibus, quas de ipsis intellectus formare potest. Alii in eo ponunt, quod ens eo ipso quod possibile sit, à contradictione liberum est, ac proindè cum principio contradictionis congruit. Deindè quoniam nihil est, nec esse potest sine ratione sufficiente, quodlibet ens congruit cum principio rationis sufficientis; atque in hujusmodi convenientia cum utroque principio veritatem transcendentalem collocant. Explicationes diversæ sunt, idem tamen objectum referunt.

§. II.

De entis bonitate.

57 *Bonitas metaphysica*, de qua hic nobis sermo, nihil commune habet cum bonitate morali, nisi quod et hæc rationem bonitatis metaphysicæ participat. Ceteroqui malum ipsum morale bonitatem suam habet *transcendentalem*, seu metaphysicam. Hæc nimirum est ratio illa; per quam ens perfectum in sua essentia constituitur, seu nihil illi deest, ut sit tale, et non aliud, unde et *perfectio* ab aliis solet nuncupari. Neque hæc explicatio multum differt ab ea, quam passim adhibent recentiores, *perfectiorem*, seu *bonitatem transcendentalem* in eo stantes, quod res quælibet apta sit ad finem sibi ab Auctore naturæ præstitutum. Hoc enim spontè descendit ex eo, quod ens habeat ea

constitutiva, per quæ in suo genere perfectum constituitur.

58 Bonitas, seu perfectio duplex distinguitur; altera *essentialis*, quam art. antec. explicavimus; ac tale nomen sortitur, quod ab ente salva ejus essentia abesse nequit: *accidentalis* altera, quæ idcirco abesse potest, immutata rei essentia, eam tamen quodammodo perficit. In homine membrorum integritas, vigor, concinnitas, perfectiones sunt, quas frustra in omnibus requiras, etiamsi perfectione essentiali nunquam destitui possint.

59 Corol. In duplici sensu accipi potest, quod res sit in suo genere perfecta. Si de perfectione essentiali sermo sit, res omnes hoc sensu perfectæ sunt: quum nihil illis desit, ut sint id, quod sunt, ac fini ab rerum Conditore præstituto deserviant. Quod si de perfectione accidentali loquamur, illud erit in suo genere perfectum, cui omnes perfectiones accidentales sibi respondentes obtigerint.

60 Schol. Non abs re erit alias hic inserere notiones, quæ etsi ad thema propositum non pertineant, affinia tamen sunt, atque ex prædictis notionibus descendunt. Perfectio *comparativa*, quæ ad *accidentalem* referri debet, ab entium collatione definitur. Illud altero perfectius dicitur, quod majorem numerum notarum perfectionem accidentalem constituentium includit; aut easdem notas majore perfectione donatas possidet. Vir litteris excultus perfectior erit altero, qui nescit quatuor conjungere verba. Ceterum comparatio intercedere debet in-

ter notas ejusdem generis; plerumque enim accidit, ut res perfectior in quodam genere, in altero imperfectior sit. Rusticus philosophum sæpius viribus, ac bona valetudine superat; etiamsi ab illo mentis cultura excedatur. Gradus etiam imperfectionis modo hactenus exposito æstimari debent. Non quod ens aliquod perfectione, seu bonitate transcendentali carere possit: omnia quippe in se spectata perfectione gaudent, qua perfecta in suo genere (§ 9) constituuntur; sed quia cum aliis collata, minoris sint perfectionis, ac proinde imperfecta dici possint. Sic animalia quædam imperfecta dicimus, quæ omnem perfectionem sui generis continent, ut insecta; quia cum aliis perfectioribus comparata, deterioris sunt conditionis. Hoc sensu creaturæ imperfectæ; imò imperfectissimæ censendæ sunt, si cum infinita entis supremi perfectione eas contulerimus.

§. III.

De entis unitate.

61. Illud dicitur *unum* in suo genere, quod non est divisum in plura ejusdem denominationis; ex. g. acervus frumenti erit unus, quamdiù grana simul congesta sint: quæ si in minores conglomerationes distribuuntur, jam loco unius plures acervi consurgent.

62. Corol. 1. Res eadem diversimodè considerata potest esse una, et multiplex. Insistendo exemplo modò allato, acervus tritici est unus acervus, quamvis non sit unum granum,

sed ex pluribus coalescat. Hoc passim occurrit in his quæ tota per *aggregationem* vocantur. Divisio igitur entis in plura alterius denominationis, ejusdem unitatem non destruit.

63. Corol. 2. Non est confundenda unitas cum absoluta *indivisibilitate*. *Tota enim per aggregationem* divisibilia sunt in plura minora ejusdem denominationis. Ens tamen eo genere, quo unum, indivisibile etiam est. Acervus tritici indivisibilis non est; neque verò illum divideris, quin primam ejus unitatem destruxeris, fiantque plures acervi.

64. Schol. Ex unitate hactenus exposita notio *individui* spontè fluit. Individuum illud explicant, quod est *indivisum à se, et divisum ab aliis*. Ens quodlibet eo sensu, quo est unum, etiam est individuum, sive indivisum à se, et divisum ab aliis. Nimirum principium seu ratio sufficiens individuationis, est unitas essentialis, qua quisque suo modo *essendi*, et existendi ab aliis divisus est.

65. Corol. Unitas *individualis* dicitur etiam *numerica*; est enim id, per quod ens unum numero constituitur in sua specie. Unde etiam *unitatem specificam* distinguere oportet, quæ plures numero distincti in specie conveniunt; uti Petrus et Paulus, qui etiamsi numericè distincti sint, sub eadem specie humana comprehenduntur. Quæ verò etiamsi *numero* et *specie* differant, *genere* conveniunt (Log. 19.), *unitatem genericam* habent: sic omnia facultate sentiendi prædita, sub genere animalium includuntur. Unitas, *identitas* etiam solet nuncupari:

undè non infrequentes sunt loquutiones; esse *idem specie, genere* ect. *identitas specifica, generica*, quæ tantum similitudinem, sive unitatem in genere, aut specie indicant.

66 Rursus unitas, vel est *simplicitatis*, vel *compositionis*. *Unum* erit simplex si partibus distinctis non coalescat, ut Deus, Angelus, anima; quod si partibus distinctis constet, erit *compositum*, ut homo ex corpore et anima. Porro si partes natura sua destinatae sint ad *unum* componendum; *totum* aut *unum per se* vocatur: quum verò partes fortuito conglobantur, quin natura sua ad compositionem tendant, dicitur *unum per accidens*. Exemplum habes in anima et corpore, quæ ex se ad hominem componendum intendunt, adeoque *unum per se* constituunt. Plures verò homines civitatem componentes, *unum per accidens* efficiunt.

67 Inter præcipuas *unitatis per accidens* species recensenda est *unitas ordinis*. Ordo est dispositio rerum secundum aliquam analogiam inter ipsas relucentem. Exemplum vulgare est bibliotheca, in qua libri ordinantur juxta classes scientiarum, ad quas pertinent. Ordo vel *simplex* est, vel *compositus*. Simplex ille erit, in quo unica tantum ratio analogæ dispositionis relucet: quemadmodum si in bibliotheca nullam aliam regulam sequaris ab libros distribuendos, quam scientiarum diversitatem. Quando verò præter dicta, et molis, et auctorum antiquitatis rationem habueris, ordo erit compositus.

68 Quò plures analogiæ in ordine relucent, concinnior erit, ac venustior; ideò in univer-

sitate rerum pulcherrimum opus Omnipotentis manus licet mirari, quod in eo tot sint conglobatae analogiæ se invicem respicientes, ut ex ipsamet rerum aparente discordia, unitas quædam resultet.

69 Regula, sive analogia, in qua ordo fundatur, adeò multiplex esse potest, ut ipsa rerum disponendarum relatio. Frequentiùs tamen in ordine attenditur *tempus, dignitas, natura, situs, cognitio, finis*. Quæ sint ordinata secundum *tempus, dignitatem, et situm*, facillè quisque percipiet. Ordo secundum *naturam*, est in illis quorum unum est alterius causa, aut saltem influxum in alterum exercet. Ordo secundum *cognitionem* idem est ac ordo juxta methodi leges: quatuor partes metaphysicæ una scientia dicuntur, quia juxta methodi regulas ita dispositæ sunt, ut una ad alteram ducat, omnes que integrum objectum disciplinæ exhauriant. Demum *unum unitate finis* illud vocatur, in quo plura ad eundem finem instituta sunt; hoc sensu universitatem rerum mundum vocamus, quasi unicum esset ens, quod omnia existentia complectatur.